

**Вацлав Махніцький –
редактор здолбунівського тижневика «Wschód»**

Преса Волині міжвоєнного періоду ХХ ст. належить до фактично не вивчених сторінок українського пресознавства. Так само мало що відомо про редакторів, журналістів, які працювали у цих виданнях. До когорти таких належить і Вацлав Махніцький – постать цікава і зовсім не znana, як в сучасних Польщі, так і в Україні.

Дітище Вацлава Махніцького – часопис «Wschód» видання часто опозиційне, прямолінійне. З його сторінок йдуть масові повідомлення про зловживання у владі, корупцію, всі ті ганебні речі, які мали місце на місцевому рівні. У порівнянні з іншими волинськими виданнями часопис проіснував близько 3-х років (1925-1928 рр.), – досить тривалий час. Пошук примірників у провідних бібліотеках, які мають солідні збірки періодики (ЛНБ, Заклад ім. Оссолінських у Вроцлаві) не дав жодного результату. Поодинокі числа виявлено лише у фондах Державного архіву Рівненської області.

Стосовно біографічних відомостей про Вацлава Махніцького, то відомо, що він народився 28-го вересня 1886 р. в м. Кам'янці-Подільському в родині Леона (учасник повстання 1863 р.) і Марії Махніцьких. В роки учнівства 1905 р. за участь у страйках і бунтах проти російської влади був засланий до Сибіру. В 1912 р. завдяки старанням кс. Станіслава Шумана повернувся на Поділля, де працював в таємній організації «Oswiata» («Освіта»), пізніше за дорученням Польської Военної Ліги вів організаторську працю. В 1915 р. за звільнення в'язнів, польських легіонерів і допомогу в їх поверненні до Польщі був повторно висланий до Сибіру (м. В'ятка). Разом з ним виїхала родина: брат Казимир, дружина Олена та син Іпполит. Все родинне майно у Шатові і Кам'янці-Подільському було конфісковане. Лише з початком 1917 р. Вацлаву Махніцькому вдалося повернутися додому. Він продає рештки родинного маєтку. На посаді Комісара польського

війська бере участь в організації польських військових відділів, які згодом стали складовими 2-го Корпусу польських військ [2, арк. 102]. Також він пожертвував у 1917 р. 27000 рублів на організацію польського війська [2, арк. 86]. Після поразки відділів польського війська під Дунаївцями і Кам'янцем-Подільським В. Махніцький зав'язує контакти з генералом Галлером і допомагає в переміщенні бригади під Кам'янець-Подільський. В самому місті власним коштом заклав шпиталь. В битві під Каневом у 1918 р. В. Махніцький був поранений і потрапив у полон. Пізніше йому вдається втекти і продовжити боротьбу під іншим прізвиськом. Після повернення до рідного міста В. Махніцький займався порятунком польських солдат. З приходом більшовиків вів підпільну діяльність. Лише з викриттям його полишає СРСР і виїздить до Скали, над Збручем (Скала Подільська). Тут проживав до 1924 р. [2, арк. 102].

Вацлав Махніцький був нагороджений Хрестом Незалежності, Канівським Хрестом (за битву під Каневом), Хрестом і медаллю за війну 1918-1920-х рр. [2, арк. 83].

Поки що про редакторський і журналістський період життя Владислава Махніцького відомо, що цим він займався у Здолбунові. Тут він проживав з 9 травня 1925 р. до 31 липня 1928 р. [2, арк. 120]. Будучи в 1925-1926 рр. редактором тижневика, В. Махніцький в час, як він сам писав, «найбільшого партійного тиску проти команди маршалка Пілсудського почав пресову «війну» проти Волинського воеводи А. Дембського» [2, арк. 85]. Результатом цієї боротьби стала ціла низка судових справ проти В. Махніцького. Більшість з них розглядалися заочно і без участі адвоката з боку В. Махніцького.

Перший номер часопису не вдалося виявити, але в справах є передруки. Тут знаходимо пояснення, чому В. Махніцький розпочав видання газети: «Свинцеві хмари, які нависли над світом, а також катаклізм, тіні якого душать і нервують людей, змушують нас почати видання часопису» [2, арк. 104]. Часопис виходив з підзаголовком «Тижневик політично-культурно-інформаційний». Адреса редакції: м. Здолбунів, вул. Гандльова (Торгівельна), 40.

Подамо лише декілька прикладів статей В. Махніцького. У статті «До відомо відповідних осіб» мова йде про роботу

радянської комісії після невдалого розвантаження залізничних вагонів з рудою. Після цього відбувся обід в «Польському клубі» Здолбунова. Під час обіду дійшло до суперечок між польською і радянською сторонами. В результаті: «один отримав в «писок», інший – в «морду», посипалась низка епітетів, яких не бракує завше в керівника станції, який себе вважає Міністром закордонних Справ Речі Посполитої» [4, s. 5]. За дану публікацію Вацлава Махніцького обвинувачував Станіслав Рутковський, керівник станції Здолбунів, оскільки вважав, що описане в статті зневажало та підривало його авторитет. Чи був об'єктивним вирок сказати важко. Єдиними допитаними свідками були два співробітники Рутковського і адміністратор «Польського клубу» – особи, які не могли свідчити проти свого керівника.

Коротка замітка «Для робітників нема місць в шпиталях» [3] також стала предметом окремої судової справи. В публікації йде мова про те, що після вище згаданого трагічного випадку з розвантаженням вагонів, місцевих робітників не прийняв шпиталь в Рівному за відсутності вільних місць. Залізничний шпиталь в Здолбунові теж був замалим. Вацлав Махніцький звертає увагу, що на нього гучно збиралися кошти, але розбудови лікувального закладу так і не було. На думку автора допису кошти пішли на зовсім інші справи. Обвинувачувачем в цій справі був все той же Станіслав Рутковський, який, окрім того, ще був Головою Громадського Комітету.

В цьому ж номері газети натрапляємо на публікацію «В ім'я Христа» [6, s. 1-3]. Хоча й вона підписана ініціалами «W. M.», не важко здогадатися, хто є її автором. Багато в чому тут В. Махніцький виступає як атеїст. Вважає, що церква і релігія стоїть насамперед за інтересами буржуазії, а не пролетаріату. Наводить низку фактів, коли церква несе негатив для простого люду: батько багатодітної родини відбуває ув'язнення за релігійний злочин, ксьондз карає фізичною силою дітей.

19-го березня 1926-го року в Здолбунові після того, як жителі міста вивісили прапори на знак пошани Юзефа Пілсудського, поліціанти пішли вулицями з вимогою їх познімати [7]. Це викликало обурення в місцевих жителів, а В. Махніцький із Свінярським створили Громадський комітет м. Здолбунова. Ця ж подія була висвітлена у більш широкій публікації [5, s. 4].

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
Równe-Zdobunów, 19 III-1926 r. Nr. 10.

WSCHÓD

TYGODNIK POLITYCZNO-SPOŁECZNO INFORMACYJNY.

„WSCHÓD” jest: bezpartyjny i niezależny. BRONI interesów pracy. WALCZY o sprawiedliwość społeczną, o nieuczciwość i prywatę. BRONI idei współpracy narodów. WALCZY o ojczyznę nie na kolanach kłęczącą, z podniesioną głową i wzrokiem sięgającym tam, gdzie wzrok nie sięga. BRONI idei powstania niepodległej Rzeczypospolitej Polski, Litwy i Ukrainy, jako trzech ludów jednakowo wolnych i równych sobie, a łączących jedną wspólną Ojczyznę w granicach przedzioblorowych.

Na znaną nutę: „My pierwsza brygada!” w hołd Pierwszemu Marszałkowi Polski JÓZEFOWI PIŁSUDSKIEMU w dniu jego imienin:

DO POLSKIEJ POTĘŻNEJ!

Wolności idę do Twych szczytów
I już formę „Wschód” szlaki
I na proch żelaz białoczerwony
Kiedy Komendant – serbce taki!

Hej Wołyńsko Wiara!
Na szlaki łatała!
Na stoł! zrzuciłemy
Swoją zycia los! Na stoł! Na stoł!

Часопис припинив своє існування на початку 1928 р. [1, арк. 107]. Після виїзду із Здолбунова Вацлав Махніцький до 18-го грудня 1929 р. працював в прикордонній службі та проживав в м. Горліцах [1, арк. 53]. Серед його місць проживання в 20-30-х рр., після здолбунівського періоду, згадуються Кросно та Новий Тарг [1, арк. 56, 59].

Чи не останні згадки про В. Махніцького є у 1938 р., коли він був амністований по низці порушених проти нього кримінальних справ [1, арк. 112]. Передувало цьому звернення до Прем'єра РП генерала Феліціана Славой-Сладковського [2, арк. 85-87]. На той час В. Махніцький проживав в м. Любліні, по вул. Нарутовича, 22 [2, арк. 83]. У Любліні В. Махніцький був активним громадським діячем: керівником Братньої допомоги Союзу польських легіоністів, Віце-головою Правління округу Союзу Канівчан і Желіговчиків, Керівником Антикомуністичного Комітету в Любліні, Віцеголовою Союзу приятельства ветеранів колишньої польської армії у Франції на Округ Люблін. Маючи сам скромні статки, підтримував фінансово тих, хто потребував найбільше грошей. Пожертвував 2720 злотих сиротам померлих солдат та на оборону Польщі [2, арк. 86].

Джерела

1. Дело по обвинению Махницкого в помещении статьи в газету «Всхуд», высмеивающей начальника станции Рутковского // ДАРО, ф. 32, оп. 1, спр. 1211. – 115 арк.

2. Дело по обвинению Махницкого Вацлава, редактора газеты «Всхуд» в помещении статьи о злоупотреблении председателя «Обывательского комитета» в Здолбунове // ДАРО, ф. 32, оп. 1, спр. 1212. – 124 арк.

3. Dla robotników niema miejsc w szpitalach // Wschód. – 1925. – Nr. 54. – S. 5.

4. Do wiadomości odpowiednich czynników // Wschód. – 1925. – Nr. 54. – S. 5.

5. Płegiesz opinji publicznej // Wschód. – 1926. – Nr. 11. – S. 4.

6. W. M. W imieniu Chrystusa // Wschód. – 1925. – Nr. 54. – S. 1-3.

7. W sprawie gwałtów dnia 19 marca 1926 r. // Wschód. – 1926. – Nr. 11. – S. 7.